

Az ujjászületett pusztai dalnoka

— MÁTYÁS FERENC KÖTETÉRŐL —

A faluról városba szakadó költőink jelentős részének művészi élményül szolgál a gyermekkor mesevilágába tűnő szülőföld, és a „romlott” város ellentétes képének feldolgozása. Az új-életkörülmények még nem váltak harmónikussá, az elmúlt világ élményei épp ezért élesebben, enyhe nosztalgiával párosulva vetődnek fel.

Mátyás Ferenc életútja és költészete olyan szorosan a falusi, pusztai élethez — emberhez, tájhoz — tapadt, hogy attól a nagy társadalmi sorsforduló sem tudta elszakítani.

Lírai vallomásában, utirajzaiban, a falun, a pusztán élő emberek lélekrajzát, elemzését, problémái kibogozását kísérli meg és ezt a folyamatot legutolsó kötetében sikerült az ember-típus szintézisére emelt megteremtésével megoldani.

A költőt ez a világ: a legszegényebb pusztai cselédek társadalma bocsátotta útjára, életfelfogását egész életére meghatározta, amelyről így vall:

„Szemléletemet emberi és társadalmi mondanivalómat a gróf Károlyi-uradalom cselédlakásaiban élők: apám környezete határozta meg. Azokról szólok, akik megmozdultak a vadonban, azt írom meg a mai tanyák, mai falvak világaról, hogy a megszenvedett sorsforduló mit hozott számukra.”

A célja megvalósításához a dialektika törvényszerűségeinek művészi felhasználásával jutott el.

Az alaphelyzet a kiinduló pont: a Széchenyi által először bemutatott Nagy Parlag és Ady költészetében megfo-

galmazott Ugar képe, amit a közvetlenebb egyéni, a magánélet problémáinak bemutatásával old fel.

A kötet második ciklusának alaphangját az egyetemes emberi kultúra megismerésének és elsajátításának lehetősége adja meg. Mellette a szülőföldhöz való viszonyát „népéhez való közét” hangsúlyozza.

Ezek után emelkedik fokozatosan a szintézis legmagasabb fokára, és így tudja elhitetni az olvasóval, az emberi ésszel, hogy népünk az egyetlen helyes utat választotta társadalmi fennmaradásának, fejlődésének érdekében.

Hogy ezt az igazságot kimondhassa az elmúlt „alattomos világ” legmélyebb elemzésére, „sötét bűnök” leleplezésére van szükség. Az emberi szubjektum oldaláról közelít a kérdés megoldása felé.

Az „alvó ősvadon” világában „fájdalomra szült minket az anya a juhok közé”. (Nézem a tanyát).

A cseléd szülőhelye:
„csak béreslakás volt az, grófi akol”

A „sárbafult tömegek” életét az uradalmak Magyarországon a nincstelenek számára kijáró számtalan gond, mint kilométer karó a gyalogos vándort, úgy kísérte. Ez a világ legkegyetlenebb ellensége az embernek: „az éhség, ragály” — és „csecsemőhalál” tizedelte soraikat.

A harcolni próbálókon hamar beteljesedett a sors: „fákon lógtak”! A latifundiumok zsellérségének, a magyar parasztság sorsának megrendítő képe elevenedik fel a kötetben.

„haza és isten nevében elviseltük
nem hősként
csak mártírként
midőn földszínű testünket
piros-fehér-zöldre festették”

(A kirajzott vadon)

A pusztai ember számára a legnagyobb gond „a falás kenyér” megte-remtése, ezért próbálták a tragikusan végződő forradalomban „fellármázni az emberi szíveket”.

Ebből a világból szinte hihetetlennek tűnik az emberek számára a szabadulás.

A félelem, a mindenki mindenkitől fél által gúzsbakötött emberi hitet nagyon nehéz feloldani, pedig a szabadság eljövetele a zsellérek számára legfontosabb. Bár nehezen és lassan következett be az „oldvadás”, ennek sikerében nem kételkedhetünk, mert a költői gondolatok a komor és sötét színű után vidámabb, fiatalosabb lendületet kapnak (Copfos sereg, Halászó lányok). A fiatalság rejtelseit, a népi hangulatot — avatott tollal mutatja be

„súgva mesélnek, s félnek
a lányok
susog a nádas, melléjük állok
s a mese karjukba visz”

(Halászó lányok)

A népi motívumok továbbélését láthatjuk a kötet második ciklusában. A költő — mint vándorútra induló népmesei fiú — járja a világot. Megismerkedik az emberi kultúra legszebb, legmaradandóbb emlékeivel, „mint mezít-

lábás parasztsuhanc” csodálja meg a Leningrád, a vatikáni templom, az Uffizi, Pitti Képtárat, és a technika csodáit, hogy a csábításra a félkirályságot elutasító modern János vitézként válaszoljon:

„a paloták közt nem vagyok szabad
szívemben összegyülemlt a kétely
a kardok, bibliák, bombafészek láttán
s hazacsábít az alföldi szivárvány.”

A megváltozott körülmények bemutatását az elhagyott „behorpadt csontú” tanya képével kezdte, és a sort az ódai szárnyalású pusztai hangversennyel zárta, amely szintézisteremtő erejének legszebb, legnagyobb példája.

Az új falusi közösség kulturális fejlődése mellett a komoly, népe iránt felelősséggel tartozó költő esztétikai elvét is megtaláljuk, amelynek vallása a leghaladóbb közéleti líra felé mutat:

„Része vagyok mindennek, fáj ha
a közöny állóvíze bűzlik,
Szívem, értelmem vacog fázva,
hol a magány gyászát kitűzik.”

Mátyás Ferenc köete — a megjelenő nosztalgikus költői hang ellenére, amely teljesen magánérzésből fakadó — egyenletesen fejlődő, pozitív hangvételű.

Költői képei a zsáner költészet napjainkban való továbbélésének lehetőségét példázzák. Helyzetbemutató ereje a mai falu valóságán alapszik.

(Mátyás Ferenc:

Paraszt piéta. Magvető 1965.)

HORVÁTH ISTVÁN